

Obowiązki rolnika wynikające z „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu”

Zgodnie z przepisami ustawy Prawo Wodne (Dz.U. 2017 poz. 1566 z póź. zm.) został opracowany dla całego kraju „Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” tzw. Program azotanowy (Dz.U. 2020 r. poz. 243), z którego wynikają ograniczenia w stosowaniu nawozów.

IP LIFE PL Pilica Basin CTRL

Państwowe
Gospodarstwo Wodne
Wody Polskie

Organizacja Narodowa
Reprezentująca dla Unii Europejskiej
Ochrony, Rolnictwa i Rybactwa

Europejskie Biuro Regionalne
dla Współpracy i Rozwoju

FPP
ENVIRO

Materiał przygotowany w ramach projektu pn. „Wdrażanie Planu gospodarowania wodami w dorzeczu Wisły na przykładzie zlewni Pilicy” LIFE19 IPE/PL/000005 o akronimie IP LIFE PL Pilica Basin CTRL realizowanego w ramach Programu Life współfinansowanego ze środków Instrumentu Finansowego Unii Europejskiej LIFE oraz Narodowego Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

1. Rolnicze wykorzystanie nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem.

● **Zabronione jest:**

stosowanie nawozów na glebach zamrzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub pokrytych śniegiem (nie dotyczy nawożenia stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb).

2. Warunki rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych.

- Nie stosuje się nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych w odległościach określonych w tabeli 1:

Rodzaj nawozu	Na gruntach rolnych od brzegu:			
	jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50 ha	cieków naturalnych	rowów z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5 m	5 m	5 m	5 m
Gnojowica	10 m	10 m	10 m	10 m

Rodzaj nawozu	Na gruntach rolnych od:		
	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha	ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (Dz. U. z 2018 r. poz. 2268, z późn. zm.)	obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego
Wszystkie rodzaje nawozów	20 m	20 m	20 m

- Na gruntach ornych, na których występuje roślina uprawna można zmniejszyć odległości podane w tabeli 1 o połowę pod warunkiem, że nawóz zostanie zastosowany za pomocą urządzeń aplikujących go bezpośrednio do gleby lub
- pełna dawka nawozu zostanie podzielona na co najmniej 3 równe dawki, przy czym odstęp między zastosowaniem tych dawek nawozu nie może być krótszy niż 14 dni.

● **Zabronione jest:**

mycie rozsiewaczy nawozów i sprzętu do aplikacji nawozów oraz rozlewanie wody z ich mycia w odległości mniejszej niż 25 m od brzegu zbiorników wodnych, jezior, cieków naturalnych, rowów, kanałów, ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, oraz obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.

3. Warunki rolniczego wykorzystania nawozów na terenach o dużym nachyleniu.

1. Nie stosuje się nawozów na terenach o dużym nachyleniu (powyżej 10%) w kierunku wód powierzchniowych w odległościach zwiększonych o 5 m w stosunku do tych określonych w tabeli 1.
2. Jeżeli na terenach o dużym nachyleniu występuje uprawa roślin, odległości określone w pkt. 1 mogą zostać zmniejszone o połowę w następujących przypadkach:
  - stosowania nawozów za pomocą urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby.
  - podzielenia pełnej dawki nawozów co najmniej na 3 równe części, przy czym odstęp między zastosowaniem tych części nawozu nie może być krótszy niż 14 dni.
3. Na terenie o dużym nachyleniu należy:
  - dawki nawozów azotowych mineralnych rozdzielić na części, żeby nie przekraczały 100 kg N/ha.
  - nawozy na gruntach ornym stosować bezpośrednio, aplikując je do gleby, przyorując albo mieszając z glebą, a w okresie wegetacyjnym roślin uprawnych stosując przy największym zapotrzebowaniu roślin na azot. Przyorania lub wymieszania z glebą dokonuje się w ciągu 4 godzin od zastosowania nawozu naturalnego, jednak nie później niż następnego dnia po jego zastosowaniu.
  - uprawiać działkę rolną w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku, stosując odkładanie skiby w górę stoku, o ile pozwala na to wielkość i usytuowanie tej działki rolnej lub zastosować system uprawy uproszczonej jeżeli działka rolna jest większa niż 1 ha.

● **Zabronione jest:**

przechowywanie nawozów w odległości 25 m od linii brzegu wód powierzchniowych, pasa morskiego i ujęć wód, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne.

4. Okresy nawożenia
Wymienione w tabeli 2 terminy:
  - nie dotyczą nawożenia upraw pod osłonami oraz upraw kontenerowych.
  - zabronione jest nawożenie gleb odłogowanych. Dopuszcza się zastosowanie nawozów jesienią przed planowanym zakończeniem odłogowania

Tabela 2. Terminy stosowania nawozów azotowych naturalnych i mineralnych.

Rodzaj gruntów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Grunty orne	1 marca – 20 października	1 marca – 31 października
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu	1 marca – 15 października	
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu	1 marca – 25 października	
Uprawy trwałe	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Uprawy wieloletnie		
Trwałe użytki zielone		

Dopuszcza się stosowanie nawożenia naturalnego do 30 listopada:

1. W przypadku wystąpienia niekorzystnych warunków pogodowych np. nadmiernego uwilgotnienia gleby, wystąpienia suszy termin graniczny stosowania nawozów to dzień 30 listopada. W tej sytuacji producent rolny powinien samodzielnie ocenić panujące warunki pogodowe, możliwość dokonania jesiennego zbioru i zastosowania nawożenia.
2. Przy zakładaniu uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach. Dopuszczalna dawka azotu w wieloskładnikowych nawozach dla zakładanych upraw nie może przekroczyć dawki 30 kg N/ha. Należy szczegółowo udokumentować termin zbioru, datę stosowania nawozu, zastosowane nawozy i ich dawkę oraz termin siewu jesienną uprawy.

4. Przechowywanie nawozów naturalnych.

- Nawozy naturalne stałe i płynne powinno się przechowywać w sposób bezpieczny dla środowiska, zapobiegający przedostawaniu się odcieków do gruntu i wód.
- Pojemność zbiorników na nawozy naturalne płynne powinna umożliwić ich przechowywanie przez okres 6 miesięcy.
- Powierzchnia miejsc do przechowywania nawozów naturalnych stałych powinna umożliwić ich przechowywanie przez okres 5 miesięcy.
- Jeżeli zwierzęta gospodarskie utrzymywane są na głębokiej ściółce wówczas obornik może być przechowywany w budynku inwentarskim o nieprzepuszczalnym podłożu.
  - Pojemności zbiorników lub powierzchnie miejsc do przechowywania nawozów naturalnych oblicza się na podstawie obrotu stada zwierząt gospodarskich przelotowości, stanów średniorocznych i DJP, zgodnie z załącznikami nr 4 i nr 5 do Programu azotanowego.

- Możliwe jest przechowywanie obornika bezpośrednio na gruntach rolnych, jednak nie dłużej niż przez 6 miesięcy od dnia utworzenia przyzmy przy czym:
  - przyzmę lokalizuje się poza zagłębieniami terenu, na możliwie płaskim terenie, o dopuszczalnym spadku do 3%, w miejscu niepiaszczystym i niepodmokłym, w odległości większej niż 25 m od linii brzegu wód powierzchniowych, pasa morskiego i ujęć wód, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne.
  - lokalizację przyzmy oraz datę złożenia obornika w danym roku na danej działce zaznacza się na mapie lub szkicu działki, które przechowuje się przez okres 3 lat od dnia zakończenia przechowywania obornika.
  - obornik na przyzmy ponownie przechowuje się w tym samym miejscu po upływie 3 lat od dnia zakończenia jego uprzedniego przechowywania.

● **Zabronione jest:**

przechowywanie i umieszczanie:

- pomiotu ptasiego bezpośrednio na gruncie przez cały rok.
- kiszonek bezpośrednio na gruncie, należy je przechowywać w szczególności w silosach, rękawach foliowych, na płytach lub na podkładzie z folii, sieczki, słomy, lub innego materiału, który pochłania odcieki, oraz pod przykryciem foliowym.
- nawozów naturalnych oraz kiszonek w odległości mniejszej niż 25 m od studni lub ujęć wód, linii brzegu wód powierzchniowych oraz pasa morskiego (jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne).
- klatek dla zwierząt futerkowych z ażurową podłogą bezpośrednio na gruncie (nie dotyczy systemu pastwiskowego z regularną zmianą zadarnionych kwater). Klatki i baterie klatek z ażurową podłogą w których utrzymywane są zwierzęta futerkowe wymagają zabezpieczenia gruntu znajdującego się pod nimi. Zabezpieczenie to powinno być wykonane szczelną i litą, odporną na mechaniczne uszkodzenia powierzchnią, ukształtowaną w sposób zabezpieczający przedostawaniu się odcieku do wód i gruntu.

1. Wszystkie gospodarstwa prowadzące chów i hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie mniejszej lub równej 210 DJP mają obowiązek dostosować powierzchnię lub pojemność miejsc umożliwiających przechowywanie nawozów naturalnych do wymogów określonych w Programie w terminie do 31 grudnia 2024 r.
2. Pozostałe większe gospodarstwa miały obowiązek dostosować powierzchnię lub pojemność miejsc umożliwiających przechowywanie nawozów naturalnych określonych w Programie azotanowym do 31 grudnia 2021 r.

5. Plan nawożenia azotem.

Tabela 3. Plan nawożenia azotem w poszczególnych grupach gospodarstw.

Rodzaj gospodarstwa		Praktyki obowiązkowe
małe:	do 10 ha UR lub do 10 DJP w gospodarstwie	- stosowanie terminów nawożenia i składowania nawozów naturalnych zgodnie z Programem, - nabycie nawozu naturalnego np. od sąsiada musi być udokumentowane pisemną umową.
średnie:	powyżej 10 ha UR lub powyżej 10 DJP w gospodarstwie	- prowadzenie ewidencji zabiegów agrotech- nicznych związanych z nawożeniem azotem, - opracowanie maksymalnych dawek azotu lub dobrowolnie planu nawożenia azotem.
duże:	powyżej 100 ha UR lub powyżej 50 ha upraw intensywnych lub powyżej 60 DJP w gospodarstwie	- prowadzenie ewidencji zabiegów agrotech- nicznych związanych z nawożeniem azotem, - opracowanie planu nawożenia azotem.
bardzo duże:	prowadzą chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior	- prowadzenie ewidencji zabiegów agrotech- nicznych związanych z nawożeniem azotem, - opracowanie planu nawozowego opartego o analizę gleby oraz zatwierdzonego przez stację chemiczno-rolniczą, którego kopię należy przesłać do wójta, burmistrza lub prezydenta miasta oraz do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska właściwego ze względu na położenie gruntów nie później niż do dnia rozpoczęcia stosowania nawozów

1. Wielkość rocznej dawki nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo nie może przekraczać 170 kg N w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.
2. Podmiot, który jest zobowiązany do opracowania planu nawożenia azotem, stosuje nawozy w dawkach nieprzekraczających dawek określonych w planie
3. Plan nawożenia azotem dla danego gospodarstwa powinien być przechowywany przez 3 lata od dnia zakończenia stosowania nawozów odrębnie dla każdej działki na podstawie tego planu.
4. Podmioty nabywające nawóz naturalny lub produkt pofermentacyjny od podmiotu importującego nawóz naturalny lub produkt pofermentacyjny lub od tzw. podmiotu wielkotowarowego, który prowadzi chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad

30 kg lub 750 stanowisk dla macior, powinny posiadać plan nawożenia azotem sporządzony co najmniej z uwzględnieniem sposobu obliczania dawki nawozów azotowych według uproszczonego bilansu azotu określonego w załączniku nr 8 do Programu azotanowego.

5. W przypadku przekazywania nawozów naturalnych, rolnik przekazujący te nawozy ma obowiązek obliczenia ilości nawozów naturalnych wytwarzanych w gospodarstwie rolnym i przeznaczonych do przekazania oraz ilości azotu w tych nawozach.
6. Zabronione jest mieszanie i wspólne przechowywanie odchodów zwierząt futerkowych, mięsożernych z odpadami pochodzącymi z przygotowania paszy dla tych zwierząt.
7. Umowy zbytu czy nabycia nawozów oraz dokumentację związaną z opóźnieniem terminu stosowania nawozów azotowych i dokumentację związaną z nawożeniem (plany nawozowe, obliczenia maksymalnych dawek azotu) należy przechowywać przez okres 3 lat.

6. Kontrole w gospodarstwach rolnych.

Zgodnie z ustawą Prawo wodne kontrola stosowania *Programu działań mających na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu* przez podmioty prowadzące produkcję rolną jest wykonywana przez właściwe organy Inspekcji Ochrony Środowiska, czyli wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska. Dodatkowo wymagania Programu działań wchodzi w zakres zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*), dlatego wszyscy rolnicy korzystający z płatności obszarowych i innych płatności w ramach PROW na lata 2014-2020 mogą być w tym zakresie kontrolowani przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Corocznie kontroli podlega 1% beneficjentów ubiegających się o płatności pod względem spełniania wymogów wzajemnej zgodności.

7. Stawki opłat za naruszanie zasad programu azotanowego.

Na podstawie art. 109 ust. 12 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne maksymalne stawki opłat za naruszenie Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu aktualizowane są co rok i w 2022 r. wynoszą:

- 2192,40 zł za stosowanie nawozów niezgodnie z przepisami lub opracowanym planem nawożenia azotem.
- 3288,61 zł za przechowywanie nawozów naturalnych niezgodnie z przepisami.
- 548,10 zł za prowadzenie dokumentacji realizacji „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” niezgodnie z przepisami albo za jej brak,
- 548,10 zł za brak planu nawożenia azotem.

W przypadku kontroli przeprowadzanych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w ramach zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*), wysokość sankcji czyli % obniżenia płatności otrzymywanych przez rolnika w ramach płatności bezpośrednich lub płatności obszarowych, zależy od rodzaju i skali naruszenia wymogów wzajemnej zgodności.

- W przypadku, gdy stwierdzona niezgodność wyniknie z zaniedbania ze strony rolnika, zmniejszenie płatności z zasady wynosi 3% całkowitej kwoty płatności, a w przypadku poważniejszych naruszeń 5%. Natomiast w sytuacji, gdy rolnik celowo dopuści się stwierdzonej niezgodności, zmniejszenie to z zasady wynosi 20% całkowitej kwoty lub w przypadkach rażących naruszeń może nawet zostać zwiększone do 100% całkowitej kwoty.

O PROJEKCIE

Budowanie potencjału do wdrożenia działań naprawczych, wskazanych w *Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, w obrębie zlewni rzeki Pilicy to główne wyzwanie, które postawiono przed projektem zintegrowanym LIFE Pilica. Zakładanym efektem końcowym jest poprawa jakości bioróżnorodności wód powierzchniowych ze szczególnym uwzględnieniem Zbiornika wodnego Sulejów.*

Projekt pt.: „Wdrażanie Planu gospodarowania wodami w dorzeczu Wisły na przykładzie zlewni Pilicy” o akronimie IP LIFE PL Pilica Basin CTRL (w skrócie: LIFE Pilica) uzyskał dofinansowanie z Komisji Europejskiej w ramach programu działań na rzecz środowiska i klimatu LIFE, a tym samym dołączył do grupy wodnych projektów zintegrowanych LIFE realizowanych w krajach Unii Europejskiej.

Beneficjentami projektu są Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie (pełniący rolę Beneficjenta Koordynującego), Europejskie Regionalne Centrum Ekohydrologii Polskiej Akademii Nauk, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa oraz FPP Enviro. Instytucją współfinansującą projekt jest Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Projekt realizowany jest w zlewni Pilicy o powierzchni ok. 9 tys. km², która położona jest na obszarze 93 gmin w obrębie 5 województw (łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, śląskiego oraz świętokrzyskiego). Rzeka Pilica wraz z utworzonym na niej Zbiornikiem Sulejów stanowi istotny element rozwoju społeczno-ekonomicznego centralnej Polski. Postępująca eutrofizacja wód, skutkująca występowaniem intensywnych zakwitów sinic w ZW Sulejów, niski poziom retencyjności wód, w szczególności na obszarach zmeliorowanych, jak również wysokie zapotrzebowanie na pobór wód na potrzeby m.in. akwakultury decyduje, że efektywne zarządzanie ilościowe i jakościowe zasobami wodnymi w zlewni Pilicy jest obecnie kluczowe dla adaptacji do zmian klimatycznych regionu i jego rozwoju gospodarczego.

Cele projektu:

Celem nadrzędnym Projektu jest poprawa jakości i różnorodności biologicznej wód zlewni rzeki Pilicy ze szczególnym uwzględnieniem Zbiornika Sulejów, ale także podnoszenie kwalifikacji doradców rolniczych, rolników oraz uczniów szkół rolniczych w zakresie racjonalnej gospodarki nawozami w kontekście ochrony wód

Więcej informacji na temat projektu znajdują Państwo na stronie internetowej

www.fdpa.org.pl/projekt-zintegrowany-life

Dofinansowano ze środków
Narodowego Funduszu
Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej

Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

Za zamieszczane treści odpowiada wyłącznie Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa.